

Ш О Д У Н А В К А.

№ 7.

Београдъ 17. Фебруара.

1845.

У С Л А В У СРБСКИ ЛЪПОТИЦА

НА БАЛУ У БЕОГРАДУ
11. и 18. Фебруара 1845.

„Све сте лъпе, миле, дичне,
И одъ зоре руменіе,
О ружице, сунцу сличне,
Кадъ васъ рода любовъ гріе!“

Лъпо, красно, и мило е,
У веселю и радости
Складномъ дружномъ браће свое
Проводити дне младости;

Но лъпше е, — и веселю
Томъ на већу дику служи,
Кадъ му се на обшту желю
Чиста рода цѣль придружи!

Зато лъпе наше виле,
О госпое! о дѣвице!
Србскогъ рода звѣзде миле,
Родолюбке и сестрице!

Приступите къ нам' у коло,
Некъ насъ обшта слога води
Све около на около
У любви и слободи!

Придружите ваше бѣле
Руке къ нашим', да се правый
Вѣнаць Србства одъ веселе
Дружбе младе ту састави:

И к'ошто сте кротке, благе,
Лъпе, миле, пѣжне и любке,
О сестрице Богомъ драге!
Быле увѣкъ родолюбке! —

Любивою. П. Ч.

ШТА НАМЪ Е СЛАВЕНИМА САДЪ НАЙ- НУЖНІЕ?

(Изъ Гордановы Летописа за Славенско кнѣжество и т. д.)

Славенска кнѣжества доспела су данасъ до те точке свога развиѣа, гди се више неради о „бити ил' небыти,“ почемъ силно теженѣ къ напредку кодъ свию Славенски племена одъ више десетина лета већъ благословене плодове развѣя, и сада умерену силу показуе, коянимъ е за будућностъ найпоузданіи емаць; до те, велимъ, точке, гди нарочито починю тамо нишанити, како бы се до яко разцеплѣне силе у едно спонти, къ одной цѣли управити, како бы се четири главне реке у обштинско корито, у корито Славенске народности могле довести. Овай главный значай Славенски кнѣжества особито се данасъ гласно явля кодъ Чески и южны Славена; одъ прошасте године и у Польской, и то у Познаньской; и у Емиграцији дали су се чути поедини гласови, кои ако и нису іошъ на сврси, инакъ су на путу, да се у пристаниште Свеславенства увезу; па и у Русији се починѣ идеа разширивати, — упркосъ свима тегобама, кое іой се свуда на путь мећу, — почемъ већъ два часописа на обштемъ Славенскомъ полю раде, имено Погодиновъ, Москвићанинъ и Дубровскога Даница. Дакле съ толико већимъ поузданѣмъ можемо будућности у очи гледати, и съ толико сигурніомъ надеждомъ за одну цѣль радити, кадъ све болъ видимо, да намъ неће быти узалудъ мука.

И тако са свеобште точке сматраюћи потребе и нужде Славенства у скупи, пре свега морамо на двоє позоръ обрнути, што намъ се чини, да ние одъ найманѣ цене за наше ово теженѣ: да се душеванъ кнѣжеванъ животъ свию Славенски племена у едно спои и слюби; а то е

Славенска книжевна трговина, рђаво и њно станѣ и поправљаѣ, — и ваљане књиге народне. За сада смо ради само о последњемъ предмету говорити. —

„У изображеню масе народа лежи намъ будућностъ!“ Ово е така истина, да свакоме, кои пажљиво сматра околности — особито Славенске — све јаснѣ у очи пада. Маса народа морамо задобити, њи морамо у нашој мисли одгоити, ако ћемо у напредакъ да се зовемо народъ. На што су намъ красче наше песме, на што ли любке приповедке, и лепи романи наши, кадъ иј е неколико само стотина, што иј може читати, на кадъ јошъ и то неколико стотина само изъ любви према народности чита, а по њиной душевной вредности, тако лако могу сграбити какавъ францускѣ и немачкѣ романъ, кои е управо и занимљивѣ писанъ, болъ израђенъ, сјинѣ напечатанъ одъ наши! Како е немачко, енглеско, француско књижество толи красно и величанствено узрасло, како ли се немачкѣ, енглескѣ, францускѣ народъ толи силно и сјино узвысио? Вальда што неке стотине разуму књижевне производе, и плодове дружевна развитка као какавъ монополю уживаю? Бре тисуће и тисуће одъ читателя учинише књижество сјинимъ, а народъ великимъ и силнимъ. Ал' можда ће ми ко рећи: та насъ нема толико, наши су Чеси, Срби и Поляци малени и сићушни према голема она три народа! То е истина; али ко вамъ вели да мерите Чехе са Немцима, Србе и Поляке съ Енглезима и Французима! Има ли 30. милиона Немаца, и насъ е 78 милиона. Ёръ тако морамо узети, кадъ наша наречя немаю телике разлике, колика е међу платдајчомъ и хошдајчомъ; до насъ самы, до наше неатности, до наше (слободно рецимо) душевне ленѣости и апатѣ стон, што заеднице литературе немамо, заеднице не са стране езика, него духа, што у њој живи, и душевногъ правца, кои е водъ. Зашто смо пустили, да намъ наречя, подягнувши се за књижевне езике, противанъ правацъ узму, да едно одъ другогъ реве, на да готово особити езици постадоше тако, да ученъ Полякъ (т. е. онај, кои е изъ књига учю свой езикъ) ученога Србина и Чеха неразумѣ, пошто се Польскѣ тежакъ, кои езикомъ свои дедова говори а не књижевнимъ, добро разумети може са Ческимъ тежакомъ. Истина да су Славенски књижевни езици тако поцепани, да ће јошъ и читаво столебе и више проћи, докъ се опетъ е-

давъ другомѣ доволно приближе. Али нетреба очаявати о томе савдинѣно, само нека највећи списатели нашега народа свакиј помало принесу, на ћемо се скоро састати.

Дотле морамо јошъ оставити материјалне живлѣ књижества разцепљне, али душевни ништо више да нереву еданъ одъ другогъ, ако јошъ имамо снаге, да јуначки познамо свой сталежъ, и ако нисмо ради у душевномъ трулежу изгинути. Срећомъ и поредъ тога цепаня тако е лако у прози преводити изъ еднога наречя у друго, да се лако и почетнику у езикѣ може поверити, али песмичтво, као выша сила књижества — и тако само вышимъ т. е. изображенѣмъ сталнѣшима приступна и користна, — моћи ће после остати да се и непреводи, кадъ намъ изображаванъ младежи буде приличнѣ разуму и цѣли, кадъ се јошъ у младо доба (гди одъ по муке бити може) у Славенскимъ наречяма станемо обучавати.

Главна точка дакле, гди треба душевно еднѣство Славенски књижества да се јави, есте народно илити пучко књижество. У голѣмой маси лежи намъ будућностъ, цѣо нижѣй пукъ морамо задобити! То нека намъ е одсада начело! — На жалостъ ове су масе, овај нашъ народъ скоро у ономъ истомъ детиньскомъ сталежу, у комъ е христѣянство примѣо, и само верозаконна одношеня одъ то доба нешто јаснѣ видъ узеше, и снагу свое раднѣ показаше; у осталомъ тежакъ намъ проводи свой мирный животъ безъ и еднога погледа на выше интересе свога народа, да — често и безъ оны знаня, коя бы му станѣ поправити могла. Слаба брига, коя се скоро по свима земляма, гди Славени седе, тежаку на воспитанѣ посвећуѣ, свуда га е на еднакомъ степену просвете оставила. Ето нашимъ домородцима голема поля радности! Ёрбо су башъ збогъ тога низкогъ степена просвете наши Славенски селяци свакоме упливу съ поля тимъ више отворени и приступни; — да, и сами већ пуни надежде осебаю да имъ е нужно више изображеня, него што имъ обичне сеоске учѣонице даю, те траже и средства, како бы га достигнули. На заръ нећемо поитити, да народу нашемъ ту праву потребу подмиримо? — Заръ се тегабе, коѣ се овакомъ послу у почетку свагда међу на путъ, неће моћи заедничкимъ послованѣмъ лако надвладати? Мы се поуздано надамо, и на томе планъ оснивамо. Овде е прва точка обштегъ послована

различити Славенски племена за єдну сврху; надамо се да ће Славенска узаямностъ овде пр-вымъ плодомъ своимъ благословеннымъ уродити.

Народны књига дакле треба намъ пре свега. Али шта треба да є у њима, како треба да су састављене? Задатакъ народны књига нека буде пре свега: поучаванъ и душевно облагорођенъ. Поучаванъ є преко нужно нашемъ народу. Дакле књиге, коє му даємо, мораю о такимъ стварма писати, коє су користне, и потребите да њи тежанъ зна; и тако прво о тежачтву (нѣварству?) и нижимъ занатима, и свакојакимъ поправцима њиновимъ, о средствама, коимно се подиже среѣна тежачка, о земальскимъ законима — у колико се тежака тичу —, о станю завичая, прошлости му, и садашњости (исторички, географски, етнографски и штатистични доводи) и т. д. Поредъ прирођене привржености нашега народа къ уследи и забави, небы было пробыточно ове науке одвећъ у забаву облачити; жива озбилность треба свагда првенство да држи, и любовъ къ народности, отачбини и владару свагда да дражи волю на читанъ.

Истина и забаве морамо по књигама дати народу; али за име Божъ чуваймо се оне сладостне чувствености, и романтичнога блудила, што по обычнимъ приповедкама и романима теку, тимъ бы здраво езгро народа у срцу отроваля, и найслаби породъ одранили. Дакле цѣль сваке народне забавне књиге нека буде: истинито оплеменити срца, побуђивати жарку любовъ къ народу, отачбини и влади, снажити душе великимъ образима изъ прошлости, и т. д. Но найтеже при саставляню народны књига єсте єзыкъ. Француска ће тежко кадъ имати изврстпогъ пучкогъ књижества, све французске књиге писане су за одличниє редове; пукъ кодъ њи мора имати властито књижество са особитымъ єзыкомъ. Наше књижество са свимъ є другојачіє, свакиє редъ и сталишъ ужива га, а књижевно наречъ много намъ є мањъ удалъно одъ говорнога, негъ што су и немачка наречя и. пр. швабско, швайцерско одъ хохдайча, коимъ се књиге пишу. И ово премда є узрокъ нашемъ цепаню у єзигу — ипакъ є съ друге стране одъ велике цене, єрь башъ съ отамъ су наша наречя много вредниїа цео народъ дигнути на вышій степень просвете. А заѣста само жалостни уде-си народъ намъ тако задржаше. Алъ и зато ће намъ быти лакше, кадъ неприлике одбіємо, дру-

ге народе стизати. Само треба таки съ почетка мудро уредити. А ямачно неће намъ быти ни тако тежко, као што бы се могло мислити. Та мы имамо прекрасне казальке предъ собомъ, само њи употребити валя. Чимъ намъ се народъ толико тисуѣа година веселио, крєніо, уздизао, и потребу свога срца намиривао? Нису ли то оне сладке, изъ найчистієгъ срца народа произтекле песме, кои се и данданасъ съ толи чврстомъ любви држи? Нису ли то оне срчане, пуне фантазіє, духомъ народнымъ надануте прицице и приповедке, коє и данданасъ на Шпреи као и на Волги, на Висли и мору балтичкомъ као и на Дунаву и ядравскомъ мору одъ уста до уста иду. У тима песмама, у тима прицицама и приповедкама лєти подпуный духъ нашега народа, изъ њи валя намъ учити и познавати народный нашъ духъ, одгуда гледати кадъ оћемо срце и душу народа нашегъ да погоди-мо. У овай изворъ правы и єдины створова спустите се о мужєви, кои оћете да сте воће нашемъ народу, њѣгове живе образе примите у вашу ствараюћу фантазію, изъ њѣгове дубльине црпите нове образе сили вашей ствара-чици (Schöpfungskraft)! Онда ћете народу вкусъ погодити, онда му срце са найтанъи страна дирнути, онда ћете подићи књижество, коє ће и пука и народа достойно быти.

Найпріє дакле быће потребито прєрађивати све болъ и лепше народне приповедке и песме кодъ свою славенски племена и у свима наречяма (узаямно). Кодъ Чєха є већъ тако што Воцєль учинио, њѣгови Премисловци, и Мєчъ и Калихъ имаю народанъ предметъ, на су и рађени по кралодворскомъ рукопису. Алъ ипакъ єзыкъ му јошъ ние тако простъ, да бы се могле њиме служити пучке књиге; племенитъ є и диванъ, алъ за изображеню публику. Већъ и само песмичтво чини оваковый посао тежимъ, а Воцєль ние ни имао ове цѣли. Нєшто ближе нашой намери као да долазя Винарицкога преводъ Иліаде. Но мыслимъ, да ћемо найболъ почети са прозаичнымъ прєрађиванъмъ народны приповедки, на истомъ кадъ на правый тонъ ударимо, да прєћемо къ поетичнымъ производима. Овымъ путемъ могли бы Чєлаковскога са њѣговимъ Одгласима на по пута срести. — И кодъ Поляка є већъ нешто у овомъ огледу учинио. Књижеванъ одборъ Польскога дружтва у Гостину набрая до дванаєстъ књига у єдномъ своємъ огласу, коє нарочито препоручує за народне би-

библиотеке. Све су те књиге у прози, и одъ вредноће. Јошъ одъ дѣтињства опоминѣмъ се, како самъ са особитомъ радости читао едну Ческу пучку књигу. А то быаше Златодоль одъ проф. Свободе, ако се неварамъ. Онда самъ текъ пре месецъ дана био почео учити Чески, и текъ што самъ могао разумевати неколико Чески народны песама, особито Челаковскога преводе неки Србски песама, кадъ ми приятель мой Гюс. Ритеръ одъ Пехе у Прагу препоручи Златодоль, и посуди ми га. Прве листове едва самъ разумевао, и текъ съ налогомъ сватао имъ садржая; ал' што самъ радіе далъ ишао, што самъ марљивіе Ческе изразе у момъ материнскомъ езику истраживао, све самъ болъ и све више разумевао, само поедине речи остају ми тавне. Права Славенска народна књига мора ту властитость имати, да е свагда читатель одъ сроднога племена наполакъ разуме, еръ као што већъ рекосмо, народни езици Славенски племена много ближе стое, него књижевни. Помыслимо само, како бы то пробывачне последице быле одъ такога књижества! Наравно да бы намъ и друге књиге другога садржая добро дошле, само есу ли према цѣли уређене, и за народъ скроене.

Но саставлянѣ оваки народны књига было бы јошъ и одъ друге, особите користи; мы бы тако добыли чисто у народномъ духу писаны дѣла, коя су намъ садъ у толико потребнїя, у колико ячїй упливъ починю стране литературе на нашу чинити. Чиста своїость есте лепа властитость, кою мы Славени брижљиво оћемо да чувамо.

Кадъ бы већъ было поедини оваки књига, онда бы їй такође валяло на найприкладнїи начинъ народу давати да чита. По себи се разуме, да бы морало бити подъ найнижу цену, а гди се може, и бадава. Зато бы имућнїи родолюбци, учена и знаностна дружба, Музеи, Матице и т. д., а найболъ дружба — само на тай конаць састављѣна — морали бы се подуватити, и дати трошкове печатнѣ. Одъ сваке књиге, коя се нађе да е слична цѣли, морало бы се више тисућа комада напечатати, па їй или бадава ил' за малу цену на све Славенске парохїе разделити. Онда бы могли у свакој парохїи пароху, учителю, ил' другоме комъ рев-

ностномъ становияку дати књиге да їй другима на послугу издае. Еръ народны библиотека морамо имати, ако оћемо напредъ!.. И по варошима брзо бы се нашло родолюбца, кои бы по судне књижнице подигли, и за малу плату къ плодовима књижества приступъ браћи отворили. Потреба е таки читаоница већъ се ясно показала у Ческой, Моравской, северной Угарской, по югославенскимъ земляма, у Познаню, у Слезкой и т. д., по другимъ странама и одъ себе ће ићи. Само се нипошто не треба одъ поедини препона уплашити, кое се свагда овакимъ предузетцима на путъ међу. Юначкога срца, труда и дурања треба, ал' и награда, душевно и матерїално благо народа, иде узастопце. Благо нама ако време не пропустимо! Оно е велико и важно, и много иште одъ насъ! Задружна сила нека му зактеваня испуни! Зато на посао у едноме духу!

У Пешти

Ђорђе I. Поповићъ.

БЕЗМЫТНЕ МЫСЛИ.

* * * Нема човека, кои небы желіо срећанъ бити, и кои небы све чиніо, да до среће дође; а и опетъ нема човека, кои се нетужи, да постићи неможе срећу, кою съ толикомъ мукомъ тражи. Но понайвише людїй е тамо траже, гди она ніе да се нађе. Ню ћемо наћи само у задовольству душе, пошто свагда као поштени люди свое дужности изпунавамо, несрећноме помажемо и све на Бога ослањамо.

НОВА КНЪИГА.

Данъ и ноћъ. Стихотворна сачиненїя Корнїлія Поповића Новосађанина. Часть I. У Новомъ Саду пислены Катарине Ганковића удове 1844. — На 16- тини, стр. 169. — Ова сваке препоруке достойна, много родолюбивы предмета у себи садржаваюћа књижница добыти се може овде у Београду за 6 гроша кодъ Учредника Србски Новина.

Разрѣшенїе загонетке у Подунавки № 5.
Зубанъ, зуб, буза, банъ.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Књигопечатнїи у Београду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА